

této stránce nelze tvrditi, že by finanční služba byla nepoměrně hůře placena, než každákoliv služba státní; finanční koncipient v prvním roce služby přijde si ve Velké Praze — nehledě k honoráři za práci přes čas a nehledě k některým přídávkám, jež snad budou trvalými — nejméně na čistých skoro 800 Kč měsíčně, po roce služby, budou-li všechny předepsané podmínky splněny (na př. 3 státní zkoušky, vyhovující kvalifikace), skoro na 1000 Kč měsíčně.

Jest snad konečně možno vysloviti i důvodnou naději, že nešťastná nivelisace platů úřednictva státního časem ustoupí lepší úpravě, neboť čím dále tím více se ve směrodatných kruzích nahlíží, jak zhoubným bylo odstupňování platů podle potřeby a nikoliv podle předběžného vzdělání a míry zodpovědnosti; jest konečně i ve vlastním zájmu státu, aby bedlivě přihlížel k námaze a poctivé práci těch, kteří opatřují státu ono unum necessarium existence státu vůbec a spořádaného státu zvláště — peníze!

Svoboda tisku.

Mir. Holub (Brno).

Moderní periodický tisk je denním chlebem dnešního člověka, bez něhož by nedovedl žiti a bez něhož by vůbec nebyl možným nynější složitý život společnosti. Dnešní společnost tvoří i přes veliké své sociální rozpory velmi úzce spojenou jednotku. Spojení toto mimo jiné nejvíce je uskutečňováno periodickým tiskem — časopisy. Dnes průměrně inteligentní člověk nedovedl by delší dobu žiti bez časopisů. Tato nezbytná potřeba tisku, zvláště denního a jeho výhodné postavení vůči čtenáři činí z něho obávanou velmoc světa. Časopis totiž přináší stanovisko nebo je již tendenčně podává, a čtenář, zvláště ten, který nemá možnost čtením několika časopisů, jejich úsudky korigovati, chťe nechťe přebírá ono stanovisko za své. Mimo tento moment působí na lidi menší inteligence i ta formální stránka, že je to vytisknuto a tak už proto pravdivé.

Pro toto své působení byl tisk vždy obáván. Žádná vláda a žádný panovník (ovšem novější) neobával se tak svého souseda, byť byl sebe silnějším, jako se bál tisku. Strach tento nebyl jen u panovníků a vlád reakčních, nýbrž i u vlád demokratických. Není totiž bedlivějšího hlídače nad jejich chybami jako je tisk nepřátelského směru. Poněvadž však každá vláda má moc ve svých rukou, snaží se jí použití tu více, tu méně bezohledně proti sobě nepřátelskému tisku.

Prvý, kdo dovedl moderním prostředkem čeliti tisku, byl papež Alexander VI., jenž r. 1496 zavedl censuru a rozšířil a zostřil ji bullou z r. 1501. Panovníci světští dovedli jej v tomto ohledu brzo napodobovati. Naopak zase důležitost svobody tisku pro rozvoj státního života nejdříve poznali v Anglii. Na pevnině bylo to Švédsko, které r. 1760 povolilo svobodu tisku a formulovalo i její omezení tak, že dosud může

býti postulátem: »Svobodou tisku je míněno, že každý Švéd má právo vydávati tiskopisy, aniž mu v tom mocí státní překážky kladený býti mohou. Pro svůj obsah mohou býti před příslušným soudcem později stíháni a jen tehdy může na ně trest býti uložen, jestliže obsahem jejich zřejmě se porušuje zákon k zachování veřejného pořádku vydaný.«

Větší vliv na ostatní státy v tomto ohledu mělo prohlášení lidských práv za Veliké revoluce francouzské 5. září 1798. V čl. 11. základ. práv lidských se praví: »Volné sdělování myšlenek a mínění je jedním z nejdrahocennějších práv lidských. Každý občan může tudíž mluvit i psát svobodně, ruče za zneužití této svobody v případech v zákoně vymezených.« Jako všechna taková prohlášení mělo i toto malý praktický význam. Tehdejší zákonodárný sbor představoval si svobodu tisku jen jako vychvalování nových řádů, ale jakmile někdo začal je haněti, bylo po svobodě tisku a počalo pronásledování žurnalistů nebo jejich podplácení vládou.

Omezování tiskové svobody nastalo vždy a všude, kdekoliv došly se k vládě reakční proudy. Tak tomu bylo zejména po válkách napoleonských v Německu a Rakousku pod vlivem Metternichovým, tak bylo tomu v té době na př. i v Holandsku a jinde. V Rakousku za Josefa II. prohlášena svoboda tisku, s nastalou reakcí hned ovšem zrušena a 10. září 1810 vydány censurní předpisy, které stále ostřovány až do 1. ledna 1848, kdy zřízeno vrchní censurní ředitelství a 1. února 1848 utvořeno vrchní censurní kolegium. Další události r. 1848 vynutily si tiskovou svobodu, která však netrvala dlouho, jako všechny vymoženosti tohoto roku. Skoro každé uvolnění občanských svobod v následných letech objevilo se uvolněním tisku, každé přituzení policejního režimu mělo za následek omezení volnosti tisku. Dnešní tiskový zákon je z r. 1862, novelisovaný v některých částech r. 1868 a r. 1894; tiskové řízení upraveno r. 1862, změněno r. 1869 a recipováno trestním řádem z r. 1873.

Základy obojí úpravy vznikly tedy v letech 1862 a 1863 v době od nynější hodně vzdálené jak časem, tak též nazíráním na úkoly tisku. Tuto úpravu jsme i my téměř beze změny podrželi, neboť zákon z 1919 č. 442 a zák. na ochranu republiky upravují jen část materie, kterou jinak regulují ony zákony. Není tedy divu, že v tisku velmi často zvedaly se hlasy po přiměřenější úpravě této látky. Již za Rakouska vypracována osnova, která však nestala se zákonem, za republiky pracovala na tom zvláštní komise odborníků-právníků a žurnalistů, ale výsledek byl zcela neuspokojivý, takže osnova neuzřela světlo světa. Teprve poslední události otázkou poněkud hnuly.

I.

Nejvíce je stížností na prozatímní zabavení a na objektivní nález a řízení. § 113 naší ústavní listiny v 1. odst. praví: »Svoboda tisku, jakož i právo klidně a beze zbraně se shromažďovati a tvořiti spolky jsou zabezpečeny. Jest proto v zásadě nedovoleno podrobovati tisk předběžné censuře.« Praxe právě následkem možnosti prozatímného za-

bavení vypadá zcela jinak. Již dříve listy oposiční, nyní však téměř všechny, z důvodu, aby se uchránily před velkou majetkovou škodou, která by jim byla způsobena »prozatímním« zabavením, podrobují se »dobrovolně« preventivní cenzuře. Dle § 487 tr. ř. může totiž úřad bezpečnostní sám nebo k vybídnutí státního zástupce zabavit tiskopis, který byv tištěn proti zákonu o tisku byl vydán a rozšiřován, nebo který pro svůj obsah ve veřejném zájmu má být stíhán.

Paragraf tento dovoluje tedy zabavit celý náklad tiskopisu jak pro vlastní (pořádkový) tiskový delikt — což posuzováno účelem je opatření nadbytečné — tak pro nevlastní tiskový delikt — obsahový. Omezení úplně libovůle policie, že se to má dít v zájmu veřejném, omezením vůbec není. K návrhu soukromníka může naříditi prozatímní zabavení soud, byl-li v žalobě podán návrh, aby se tak stalo. Tento poslední případ nepadá nijak zvláště na váhu při možnosti omezování tiskové svobody.

O policejní prozatímní zabavení je mezi právníky spor. Někteří, jako Liszt a Miřička, je hájí proti procesnímu zabavení, poněvadž k platnosti potřebuje neodkladného soudního potvrzení, že jsou dány jasnější podmínky pro ně než pro procesní zabavení a že je nutno vyčkati dokonání činu. Jiní, jako Storch, Jaques, Sládeček, Austerlitz, je zavrhují nazývajíce je privilegium odiosum a tvrdí, že je to soudcovský nález bez kontradiktorního řízení s okamžitým provedením exekučním a že je to vlastně trest před rozsudkem. Praxe vypadá vskutku tak, že téměř žádnému prozatímnímu zabavení není odepřeno soudní potvrzení. Také ustanovení o náhradě se nedá skoro nikdy použítí, poněvadž soud vždy aspoň z části zabavení potvrdí a tím odejme možnost požadovati náhradu škody dle § 491 tr. ř. upraveného zákonem z 1894 č. 161. Soudy šly v tomto ohledu tak daleko, že odvíraly náhradu škody i za druhé vydání s odůvodněním, že ho nebylo potřeba.

Aby konečně výsledky prozatímního zabavení byly úplně zabezpečeny, zavedena instituce objektivního nálezu a objektivního řízení. Dle § 490 tr. ř. má státní zástupce do 8 dnů po tom, když bylo zabavení potvrzeno, učiniti návrh na zavedení přípravného vyšetřování nebo podati spis obžalovací, sice zabavení pomine.

Poněvadž nejčastější delikty tiskové obsahové patřily dosud, pokud byly přečiny nebo zločiny, před poroty, měl by státní zástupce velmi malou nadějí na to, že obžalování budou vskutku odsouzeni. Proto zavedeno zák. z r. 1862 tiskové řízení objektivní, jež bylo žurnalisty radostně přijato, brzo však dostavilo se zklamání. Pro obojí instituci je totiž myšlenka závadného obsahu osamostatněna od autora a vytvořena z ní jakoby právnická osoba trestního práva, která má svůj úmysl a tedy může být trestána. Většina spisovatelů formuluje to tak, že tiskopis nabyl svým obsahem samostatně na původci nezávislé jsoucnosti, která trvá znovu se obnovujíc, pokud spis je rozšiřován. Spis představuje vinníka, jež stíhají první následky spáchaného činu. Touto fikcí je umožněno dle § 492 tr. ř. vynésti rozsudek, že tiskopisem vykonán skutek trestný, i když pisatel jeho byl viny sprostěn. Totéž

vlastně obsahuje § 493 tr. ř., který dovoluje stát. zástupci, aby přímo žaloval tiskopis místo určité osoby (*sit venia verbo*). Zdá se mi, že uvedeným paragrafům nevyhovuje konstrukce, že je to obdobné administrativní opatření proti nebezpečné věci, jako na př. při objektivním nálezu dle § 72 zák. z 1909 o nakažlivých nemocech zvířat. Při tiskovém řízení totiž soudy posuzují úmysl projevený v tiskopisu tak jako u každého jiného obviněného, což ovšem při onom administrativním opatření není.

Tímto objektivním nálezem a objektivním řízením vyňata většina tiskových přečinů nebo zločinů porotám a předány soudcům z povolání, který tiskopis soudí mnohem přísněji, než by soudili pisatele už proto, že jim není třeba prováděti obtížný důkaz zlého úmyslu.

Tento způsob stíhání deliktů tiskových má stinnou stránku. Naše časopisy nejsou nikterak na výši doby a rovněž ne žurnalisté. Tím však, že státní zástupce volil skoro výhradně cestu objektivního stíhání, jednak prolamoval zásadu legálního stíhání deliktů, jednak nechával u žurnalistů vzrůstatí nezodpovědnost za to, co napíše.

Zákon na ochranu republiky z r. 1923 č. 50 používá instituce objektivního řízení a nálezu v § 34 a přidává nové omezení: zastavení tisku. § 42 přináší pak zostření zodpovědnosti toho, jenž je zodpovědným za obsah tiskopisu. Je-li však toto opatření kumulováno s objektivním řízením a nálezem jako dosud, pak jest to jen větší sešněrování tisku.

Osnova čl. tiskového zákona měla opět prozatímní zabavení jak pro vlastní tisk i nevlastní tiskové delikty nebo konečně znala je i pro novou kategorii deliktů, kterou vytváří, spočívající v tom, že bylo uveřejněno něco (hlavně ze soukromého života), co jinak vůbec netvoří skutkovou podstatu trestního činu, stává se jí však uveřejněním. Omezení co do rozsahu nezná, ječinně v postupu řízení tkví zlepšení, že totiž soudce nepotvrzuje zabavení již provedené, nýbrž sám je k návrhu nařizuje. Tímto ustanovením nikterak se osnova nepřiblížila moderním tiskovým zákonům, zvláště francouzskému, který zná prozatímní (avšak jen procesní nikoliv policejní) zabavení pro taxative vypočtené delikty: vyzývání k trestným činům, jich schvalování, vyzývání vojínů k nekonání povinnosti, porušení veřejné mravopoctnosti a utrhačství proti hlavě státu nebo urážky cizích diplomatů.

Prvá osnova čl. znala objektivní řízení subsidiární, když totiž nebylo možno stíhání subjektivní. Jsou-li zde podmínky jeho, rozhoduje soudce; další omezení je v tom, že možno nesprávné vyložení podmínek naříkat jako zmatečné. Druhá osnova je nejasná. Text zákona zná objektivní řízení nejen subsidiární, nýbrž i samostatné, důvodová zpráva však tvrdí, že tomu tak není.

Osnova vůbec i v jiných bodech nepostavila se na žádné určité stanovisko. Nese spíše ráz zákona přechodného, určeného jen pro neurovnané poměry poválečné a bylo tedy jen ku prospěchu, že nestala se zákonem.